dr Katarzyna Szymańska
Państwowa Akademia nauk Stosowanych
im. Ignacego Mościckiego w Ciechanowie
https://orcid.org/0000-0003-4131-2484

https://doi.org/10.64158/s5xib4brbc

Istota i ekonomiczne konsekwencje przestępczości gospodarczej w kontekście małych i średnich przedsiębiorstw

Streszczenie: Przestępczość gospodarcza jest zjawiskiem trudnym do jednoznacznego zdefiniowania, złożonym, zmieniającym się oraz stanowiącym duże wyzwanie dla administracji publicznej, podmiotów gospodarczych oraz osób fizycznych. Skutki przestępstw gospodarczych opierają się głównie na stratach związanych z finansami. Na szczególną uwagę zasługuje sektor MŚP stanowiący zdecydowaną większość w podmiotach działających w polskiej gospodarce oraz wytwarzający znaczną część PKB (Produktu Krajowego Brutto). Przestępczość gospodarcza jest również godna zainteresowania ze względu na zmiany w technikach przestępczych. Jest to związane z ciągłym rozwojem technologicznym oraz postępującą cyfryzacją działań gospodarczych.

Głównym celem artykułu jest przedstawienie przestępczości gospodarczej i jej negatywnych skutków w ekonomicznym ujęciu, odnosząc się do sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Słowa kluczowe: przestępczość gospodarcza, luka VAT, oszustwa gospodarcze, straty finansowe

Wprowadzenie

Przestępczość gospodarcza pojawiła się wraz z rozwojem cywilizacji ludzkiej i ukształtowaniem pierwszych aparatów państwowych kierowanych i rządzonych przez różne ustroje[1]. Pomimo długiej historii przestępstw popełnianych na tle ekonomicznym oraz faktu, iż ten rodzaj działań kryminalnych stanowi problem międzynarodowy, w piśmiennictwie przedmiotu brak jednoznacznej i przeważającej definicji przestępczości gospodarczej, zarówno na podłożu na

[1] D. Palacz, *Pojęcie, symptomy i cechy przestępczości gospodarczej*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: istota zjawiska: zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, Łabuz P., I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański (red.), Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2018, s. 51.

ukowym, jak i w regulacjach prawnych[2]. Poniższa tabela prezentuje wybrane definicje przestępczości gospodarczej.

Tabela 1. Definicje przestępczości gospodarczej

Autor	Definicja
E. C. Hill, 1872 r	ciąg wykładów zatytułowanych „Kryminalni kapitaliści".
K. Lindemann *Gibt es ein eingenes Wirtshaftsstrafrech* z 1932 roku	czyn przestępczy na gruncie gospodarczym to „*każde karalne zachowanie się, które skierowane jest przeciwko całości gospodarki albo przeciwko jej funkcjonalnie ważnym gałęziom i urządzeniom*".
K. Tiedemann	„*przestępczość gospodarcza składa się z zakazanych przez prawo zachowań zabronionych, które uderzają w ponadindywidualne interesy gospodarcze, przy czym istota czynów dokonywanych przez sprawców sprowadza się do wykorzystywania zaufania niezbędnego do prowadzenia działalności w obrocie gospodarczym*"
H. Sutherland autor terminu *white collar crime* z 1939 oraz monografii z 1949 roku o dokładnie takim samym tytule	przestępczość białych kołnierzyków sygnalizuje, że do popełnienia takiego typu działań kryminalnych są zdolne osoby mające uznanie wśród ludności, będące na wysokim szczeblu drabiny społecznej lub zawodowej, a także wyspecjalizowane wykształceniem w kierunku prawa, ekonomii lub zarządzania. *blue collar crime*, tzw. przestępstwa niebieskich kołnierzyków - w tym rodzaju zachowań przestępczych główną rolę odgrywają pracownicy niższego rzędu, szkodzący działalności gospodarczej, dla której wypełniali stosunek pracy.
R. Zawłocki	przestępstwo gospodarcze można uznać jako „*czyn zabroniony o określonych cechach ustawowych, określony w przepisie karnym, którego głównym rodzajowym przedmiotem ochrony są określone podstawy prawidłowego obrotu gospodarczego*".
O. Górniok 1986	„*czyn zagrażający systemowi gospodarczemu i jego regułom, jako całości albo jego poszczególnym instytucjom czy elementom oraz wyłącznie lub głównie ponadindywidualnym interesom gospodarczym społeczeństwa jako całości lub jego grup" i „ogół bezprawnych zachowań naruszających lub zagrażających naruszeniom przyjętych w systemie gospodarczym zasad podziału majątku i dochodu społecznego oraz zabezpieczenie egzystencjalnych zasad podziału majątku i dochodu społecznego oraz zabezpieczenie egzystencjalnych warunków bytu jednostki przed ekscesami przedsiębiorstw*".

Źródło: K. Kozdra, *Przestępczość gospodarcza – pojęcie, istota, cechy*, „Zeszyty naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne" 2019, Tom 30, s. 53, 54; J. Gierszewski, *Przestępstwa*

[2] J. Trubalska, *Przestępczość gospodarcza i jej implikacje dla bezpieczeństwa ekonomicznego Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowe Polski: wymiar publicznoprawny i prywatnoprawny*, L. Bielecki, J. Mojak, A. Żywicka (red.), Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2018, s. 284.

gospodarcze i socjalne. Próba porównania z perspektywy zmiany społecznej, [w:] *Ekonomiczne i prawne aspekty zarządzania bezpieczeństwem gospodarczym,* A. Reiwer – Kaliszewska, C. Tatarczuk, J. Tomaszewski, W. Wosek (red.), Wydawnictwo Bernardinum, Pelpin 2020, s. 278; D. Palacz, *Pojęcie, symptomy i cechy przestępczości gospodarczej*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: istota zjawiska: zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański (red.), Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2018, s. 56, 58; J. Trubalska, *Przestępczość gospodarcza i jej implikacje dla bezpieczeństwa ekonomicznego Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowe Polski: wymiar publicznoprawny i prywatnoprawny*, L. Bielecki, J. Mojak, A. Żywicka (red.), Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2018, s. 287; H. Brghoff, U. Spiekermann, Shady business: *On the history of white-collar crime*, "Business History", 2018, no. 3, s. 290; Zawłocki, Podstawy odpowiedzialności karnej, 2004, s. 55.; O. Górniok, *Pojęcie przestępczości gospodarczej a jej społeczno - polityczna warstwa*, [w:] *Aktualne problemy prawa karnego i kryminologii,* E. W. Pływaczewski (red.), Białystok 1998, s. 59; O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza: wybrane przejawy i uwarunkowania,* [w:] *Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, 1986, s. 57.

Podział i kategoryzacja przestępstw gospodarczych jest nie mniej skomplikowanym zagadnieniem. Szeroka skala występowania zjawiska oraz różnorodność, poziom zawiłości czy też uwarunkowania społeczno-polityczno-ekonomiczne są także nieodłącznym elementem wpływającym na trudności z klasyfikowaniem danych czynów penalnych. Klasyfikacje te mogą ulegać cały czas modernizacjom, gdyż nowoczesna technologia oraz rozwój cywilizacyjny samoczynnie prowadzą do utworzenia nowych kategorii deliktów gospodarczych (tabela 2).

Tabela 2. Podział przestępstw na tle prawa polskiego i europejskiego

Egzemplikacja polskiego prawa	Egzemplikacja europejskiego prawa
1. przestępczość przeciwko własności intelektualnej i przemysłowej, 2. przestępczość związana z podatkami: VAT, akcyzą i innymi, 3. przestępczość kapitałowa, 4. pranie brudnych pieniędzy, 5. przestępczość bankowa, ubezpieczeniowa, przeciwko interesom finansowym Unii Europejskiej, 6. przestępstwa oparte na fałszerstwie dokumentów i ich używania jako prawdziwych oraz deklarowanie nieprawdy w dokumentach, preparacja znaków urzędowych, 7. delikty przeciw mieniu, tzn. przywłaszczenia oraz wyłudzenia, zarówno towarów, jak i środków pieniężnych,	1. przestępstwa kartelowe, 2. oszukańcze praktyki i wykorzystanie sytuacji ekonomicznej przez międzynarodowe związki przedsiębiorców, 3. nadużycia przy dostawach lub inne nadużycia subwencji krajowych i międzynarodowych, 4. przestępstwa komputerowe, 5. tworzenie fikcyjnych przedsiębiorstw, 6. fałszowanie zestawień bilansowych oraz księgowości, 7. oszustwa co do sytuacji ekonomicznej kapitału towarzystw aukcyjnych, 8. naruszenie przez przedsiębiorstwa norm bezpieczeństwa i zdrowia pracowników, 9. przestępstwa na szkodę wierzycieli,

cd. tabeli 2

Egzemplikacja polskiego prawa	Egzemplikacja europejskiego prawa
8. czyny odnoszące się do pozyskania czyjegoś programu komputerowego w zamyśle zdobycia korzyści majątkowej – oszustwa internetowe, 9. wytwarzanie i sprzedaż wyrobów alkoholowych i tytoniowych bez wymaganych pozwoleń, 10. przestępczość paliwowa, środowiskowa, 11. wykroczenia dotyczące praw pracowniczych.	10. przestępstwa na szkodę konsumentów, 11. nieuczciwą konkurencję i reklamę, 12. przestępstwa podatkowe oraz uchylanie się przez przedsiębiorstwa od obowiązku ubezpieczeń socjalnych, 13. przestępstwa celne, 14. fałszowanie pieniędzy i papierów wartościowych, 15. przestępstwa giełdowe i bankowe, 16. przestępstwa na szkodę środowiska.

Źródło: D. Palacz, *Pojęcie, symptomy i cechy przestępczości gospodarczej*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: istota zjawiska: zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański (red.), Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2018, s. 63; K. Patora, *„Pojęcie przestępstwa gospodarczego"*, „Przedsiębiorstwo i prawo" 2021, nr 11, s. 43 – 44; J. Trubalska, *Przestępczość gospodarcza i jej implikacje dla bezpieczeństwa ekonomicznego Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowe Polski: wymiar publicznoprawny i prywatnoprawny*, L. Bielecki, J. Mojak, A. Żywicka (red.), Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2018, s. 290-291.

1. Rola administracji państwowej w przeciwdziałaniu przestępczości gospodarczej

Przeciwstawianie się przestępczości gospodarczej stanowi duże wyzwanie dla aparatu administracji państwowej. Spowodowane jest to przez fleksyjność, znajomość luk prawnych i adaptację do warunków gospodarczych przestępców[3]. Do prewencji i zwalczania deliktów na tle ekonomicznym zaangażowane są podmioty krajowe oraz działające międzynarodowo[4].

Do organów i instytucji administracji państwowej mających możliwości profilaktyki, przed przestępczością o charakterze gospodarczym, a także jej niwelowanie, zaliczyć można:

1. Generalny Inspektorat Kontroli Skarbowej, Generalny Inspektorat Informacji Finansowej, Krajową Administrację Skarbową oraz jej organ ścigania Służbę Celno – Skarbową, Pełnomocnika do Spraw Zwalczania

[3] K. Kozdra, *Przestępczość gospodarcza – pojęcie, istota, cechy*, „Zeszyty naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne" 2019, Tom 30, s. 61.

[4] C. Martysz, K. Walczak, *Zarys problematyki przeciwdziałania przestępstwom gospodarczym i ich wykrywania*, [w:] *25 lat w naukach ekonomicznych: dokonania, wyzwania, perspektywy*, R. Bartkowiak, M. Matusewicz (red.), Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2019, s. 267.

Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej; wszystkie podlegają resortowi finansów;
2. w zakresie ministerstwa spraw wewnętrznych i administracji: Policję Państwową, Straż Graniczną oraz samego Ministra;
3. Żandarmerię Wojskową oraz Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, w ramach resortu obrony narodowej;
4. Ministra Sprawiedliwości;
5. w kategorii inne można umiejscowić: Centralne Biuro Antykorupcyjne, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Prokuraturę, Komisję Nadzoru Finansowego, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Państwową Inspekcję Pracy[5];
6. organizacje działające w zakresie międzynarodowym, także na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej: OLAF, FATF, EUROPOL, INTERPOL, EUROFISC[6].

Tabela 3. Wybrane instytucje niwelujące przestępczość gospodarczą i jej skutki

Resort finansów	GIKS, GIIF, KAS i Służba Celno – Skarbowa,
Resort MSWiA	Policja, Straż Graniczna.
Resort MON	Żandarmeria Wojskowa, SKW.
Inne	CBA, ABW, Prokuratura, KNF, UOKiK, PIP.
Międzynarodowe	OLAF, FATF, EUROPOL, INTERPOL, EUROFISC.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Trubalska, *Przestępczość gospodarcza i jej implikacje dla bezpieczeństwa ekonomicznego Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowe Polski: wymiar publicznoprawny i prywatnoprawny*, L. Bielecki, J. Mojak, A. Żywicka (red.), Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2018, s. 292. i C. Martysz, K. Walczak, *Zarys problematyki przeciwdziałania przestępstwom gospodarczym i ich wykrywania*, [w:] *25 lat w naukach ekonomicznych: dokonania, wyzwania, perspektywy*, R. Bartkowiak, M. Matusewicz, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2019, s. 268.

Zwracając uwagę na ilość instytucji, można wnioskować, że ten rodzaj przestępczości jest dość dużym problemem, zarówno wśród osób fizycznych, podmiotów gospodarczych oraz innych organizacji mających kontakt ze sferą finansową.

[5] J. Trubalska, *Przestępczość gospodarcza i jej implikacje dla bezpieczeństwa ekonomicznego Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowe Polski: wymiar publicznoprawny i prywatnoprawny*, Bielecki L., J. Mojak, A. Żywicka (red.), Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2018, s. 292.

[6] Gawrońska Z., *Wpływ programów komputerowych na efektywność pracy pracowników biurowych w oparciu o program InsERT nexo*, „Współczesne Problemy Zarządzania" 2018, nr 1, s. 32.

2. Wybrane obszary przestępczości gospodarczej w świetle MŚP

Księgowość jako źródło oszustw finansowych

Księgowość w ujęciu ekonomicznym to system ewidencjonowania funkcjonujący w jednostkach gospodarczych. To dokonywanie zapisów w księgach rachunkowych danych liczbowych zdarzeń istotnych gospodarczo, mających miejsce w podmiocie gospodarczym, w kolejności chronologicznej[7]. Do głównych celów buchalterii należy ujęcie liczbowe stanu składników majątkowych, źródeł ich finansowania oraz zmian spowodowanych prowadzeniem przedsiębiorstwa i dokonywanych zdarzeń gospodarczych. Dodatkowo księgowość składuje, adaptuje, jak również dostarcza dane o kondycji majątkowej i finansowej jednostki oraz uzyskiwanych przez nią wynikach finansowych, a także innych rezultatach ekonomicznych wynikających z działań o charakterze gospodarczym[8].

Rola księgowości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) jest stosunkowo duża. Wynika to z tego, że MŚP jako sektor napędowy gospodarki i PKB, podejmujący wiele działań innowacyjnych, jak również inwestycyjnych, musi opierać swoje działania, oprócz kreatywności właściciela i wykorzystywaniu szans rynkowych, na rzetelnych i zweryfikowanych danych odnoszących się do finansów i majątku podmiotu.

Zachowanie odnoszące się do oszustw księgowych to głównie[9]:

1. manipulacje, zniekształcenia lub zmiana danych albo dokumentów źródłowych, będących podstawą do opracowania sprawozdania finansowego,
2. nieprawidłowa interpretacja lub celowe pominięcie zdarzeń, transakcji i innych ważnych informacji w sprawozdaniu finansowym,
3. świadome nieprawidłowe używanie reguł rachunkowości odnoszących się do wyceny, klasyfikacji i ujawnienia informacji.

Z kolei działania, mające zmanipulować wyniki finansowy, dotykające tylko sfery przychodów to między innymi[10] :

---

[7] M. Supera – Markowska, *Rachunkowość – aspekty prawne i podatkowe*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2022, s. 28.

[8] Gawrońska Z., *Wpływ programów komputerowych na efektywność pracy pracowników biurowych w oparciu o program InsERT nexo*, „Współczesne Problemy Zarządzania" 2018, nr 1, s. 32.

[9] E. Babiarz, *Rachunkowość kreatywna a oszustwa księgowe*, [w:] *Rachunkowość pełna granic*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2022, s. 10-11.

[10] A. Lew, *Oszustwa księgowe w obszarze przychodów i kosztów wpływające na wiarygodny obraz jednostki gospodarczej wykrywane przez biegłego rewidenta,* „Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2017, nr 471, s. 303-304.

1. za wczesne uznawanie przychodów,
2. zaksięgowanie przychodów fikcyjnych,
3. przesunięcie przychodów do okresów odleglejszych,
4. realizacja sprzedaży warunkowej
5. ceny transferowe,
6. zawieranie kontraktów długoterminowych,
7. szybsze fakturowanie, gdy rzeczywista sprzedaż jeszcze nie nastąpiła,
8. bezpodstawne rozwiązywanie odpisów aktualizacyjnych i rezerw.

Jeśli chodzi o koszty, to praktyki manipulacyjne mogą wyglądać następująco[11] :

1. manipulacja amortyzacją,
2. fałszowanie wysokości szacunków związanych z kosztami,
3. przesuwanie kosztów danego okresu do okresów następnych,
4. niezawiązanie odpisów aktualizacyjnych lub rezerw,
5. kombinowanie ujęcia kosztów na przełomie roku obrotowego.

Nieuczciwość ze strony kontrahentów i dostawców wobec jednostek gospodarczych

Każda działalność gospodarcza musi przeprowadzać operacje gospodarcze polegające na zakupie dóbr i usług w celu sprawnego funkcjonowania - czynność sprzedaży, aby osiągnąć korzystny wynik finansowy. Nieuniknione jest więc, kontaktowanie się podmiotów z różnymi pod względem natury prawnej osobami na rynku. Z tego też powodu obrót gospodarczy jako istotny element gospodarki narodowej, a właściwie jego uczestnicy mają zapewnioną ochronę prawną przed nadużyciami. Jest to także ważne dla państwa, gdyż zapewnienie bezpieczeństwa należy do poprawnej realizacji funkcji państwa[12].

Należy zwrócić uwagę na szczególną rolę wierzycieli i dłużników oraz ich wpływów na stan gospodarki. Od zachowań dłużników, a konkretnie od spłacania zobowiązań, zależy sytuacja finansowa innych podmiotów gospodarczych (szczególnie ich płynności). Dobra sytuacja wśród wierzycieli to poprawa życia nie tylko tej grupy, ale także grup konsumenckich i pracowniczych. Dla państwa z kolei jest to pewien czynnik umożliwiający rozwój i stabilność całej gospodarki. Dla dłużników sprawne regulowanie kwot zaległych pomniejsza ryzyko związane z odpowiedzialnością karną. Rzetelność i terminowość spłacania

[11] Ibidem.

[12] T. Góra, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: system zwalczania części I*, P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski (red.), Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020, s. 193.

wymaganych należności poprawia także wizerunek zadłużonego przez co jego renoma na rynku nie podlega pogorszeniu. Dzięki temu podmioty zadłużone mogą posiadać stałych kontrahentów.

Przestępstwa dotykające sfery obrotu gospodarczego

Wedle artykułu 271a Kodeksu karnego za przestępstwo uważa się podanie w fakturze nieprawdy. Niniejsze przestępstwo, może wyróżniać dwie cechy: wystawianie faktury/faktur, gdzie kwota należności ogółem jest znaczna z nieprawdą oraz używanie tychże faktur[13].

Kolejnym deliktem, który może dotknąć podmioty w sferze obrotu gospodarczego, jest zniszczenie lub pozbawienie mocy dowodowej dokumentu[14]. Za niszczenie uważa się unicestwienie dokumentu w całości lub tylko usunięcie jego treści. Z kolei uszkodzenie to zepsucie fizyczne dokumentu lub tknięcie zawartej w nim treści. Ze stworzeniem dokumentu bezużytecznego wiąże się poczynienie w nim takich zmian, iż powodują one niemożność pełnienia przypisanej roli tego dokumentu w dalszym obrocie prawnym[15].

Fałszowanie faktur ze znaczną kwotą należności (artykuły 277a – 277d k.k.) to następne nieuczciwe i wykraczające poza normy prawne zachowanie. Ten rodzaj przestępstwa może zostać popełniony nie tylko przez osoby posiadające uprawnienia do wystawiania faktur, ale również przez osoby nieposiadające takich praw. To powoduje, że tenże delikt ma charakter powszechny. Faktura w tym przypadku stanowi przedmiot czynności wykonawczej. Jeśli mamy do czynienia z podrabianiem lub przerabianiem faktur to znaczy, iż sprawca działa umyślnie, czyli z zamiarem bezpośrednim. W przypadku używania takiego wariantu dowodów księgowych jako faktycznych, może istnieć także zamiar ewentualny. Okoliczną kwalifikującą tego występku to: wartość albo łączna wartość należności ogółem przekraczająca 10 000 000 złotych[16].

Za czyn przestępczy uważane jest również wyrządzenie szkody w obrocie gospodarczym. Sednem tego rodzaju czynu karalnego jest sporządzenie istotnego zniszczenia majątku w skutek nadużycia uprawnień lub braku dopełnienia obowiązków[17].

---

[13] W. Furman, I. Oleksiewicz, K. Stępień, *Bezpieczeństwo finansowe w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Rambler Press, Warszawa 2018, s. 114-115.
[14] Ibidem, s. 116.
[15] Ibidem, s. 117-118.
[16] Ibidem, s. 119.
[17] Ibidem, s. 122-124.

Cyberprzestępczość dotycząca małych i średnich przedsiębiorstw

W dziedzinie ekonomicznej funkcjonowania nowa technologia oraz cyfryzacja są nieodłącznymi elementami życia społeczno – gospodarczego. Działalności gospodarcze muszą ciągle nadążać za rozwojem technologicznym i cyfryzacją, gdyż chwile przestoju mogą spowodować niekorzystne skutki finansowe, a niekiedy doprowadzić do braku użytkowników i finalnie do bankructwa podmiotu.

Termin cyberprzestępczości jest, jak wiele, pojęć ciężki do jednoznacznego zdefiniowania. Według M. Madeja cyberprzestępczość to prowadzenie działań nielegalnych w Internecie i za jego pośrednictwem przez podmioty, które nie są państwowe bez względu na motywy i cele sprawcy. Cyberprzestępczość szczególnie kojarzy się zachowaniami łamiącymi reguły prawa w celu uzyskania korzyści materialnych[18]. J. Kosiński przedstawił odmienną definicję cyberprzestępczości. Jego zdaniem cyberprzestępstwa ująć można w wąskim i szerokim horyzoncie. Wąski horyzont ujmuje, iż zjawisko deliktów w cyberprzestrzeni to każde nieprawne działanie za pomocą korzystania z narzędzi elektronicznych nacelowane na system komputerów i posiadane przez nie dane, natomiast w szerokim postrzeganiu cyberprzestępczości termin definiujący ten rodzaj zachowań uwzględnia czyny nielegalne wykonane za pomocą albo względem systemu komputerowego lub sieci, w tym delikty jak nielegalne posiadanie, oferowanie lub rozpowszechnianie za pomocą systemu lub sieci[19]. Jeśli chodzi o pojmowanie zwrotu cyberprzestępczość przez Unię Europejską, to termin ten znajduje się w dokumencie *Strategia bezpieczeństwa cybernetycznego Unii Europejskiej: otwarta, bezpieczna i chroniona cyberprzestrzeń.* Definicja ta określa cyberprzestępczość jako działalność kryminalną, w przypadku której komputery i systemy informatyczne są narzędziami lub celami występków[20].

3. Oddziaływanie przestępczości gospodarczej na sytuację gospodarki narodowej

Policja polska prowadzi statystyki odnoszące się do wielkości różnych rodzajów przestępczości, w tym do przestępczości gospodarczej. Udostępnione

---

[18] M. Walczak, *Cyberprzestępczość – definicja, formy i ich społeczno – ekonomiczne skutki dla gospodarki*, [w:] *Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni: wybrane zagadnienia*, M. Molendowska, R. Miernik (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020, s. 231.

[19] Ibidem, s. 232-233.

[20] J. Matla, *Cyberprzestępczość. Uwagi na temat fenomenologii zjawiska*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: przyczyny, przejawy, zwalczanie*, W. Dadak (red.), Wydawnictwo Kasper, Kraków 2019, s. 87.

dane dotyczące tego rodzaju czynów karalnych są podzielone na dwie kategorie: liczbę przestępstw stwierdzonych w danym roku oraz na liczbę deliktów wyjaśnionych przez Policję. Przechodząc do analizy pięciu lat (2017 – 2021), należy stwierdzić, że w roku 2017 przestępstw gospodarczych stwierdzonych było 189 871. Rok później liczba ta zmniejszyła się do 180 739 przypadków. W 2019 roku deliktów stwierdzonych było 187 163, natomiast rok 2020 to łącznie 198 163 czyny karalne. Wyraźnie odróżniającym się okresem było następne 12 miesięcy, gdyż liczba przypadków stwierdzonych przez Policję Państwową przekroczyła 200 000, dokładnie osiągając 224 775 przypadki zarejestrowane. Przechodząc do wykrywalności przestępczości gospodarczej to wedle policyjnych statystyk w 2017 roku liczba wykrytych występków wyniosła 166 776. W latach 2018 i 2019 deliktów wykrytych było mniej niż 160 000 odpowiednio 156 201 i 154 312. Z kolei w roku 2020 liczba ta wyniosła 162 574 przypadki, a w 2021 - 168 267. Badając te dane, należy zwrócić uwagę na szczególny wzrost przypadków przestępstw gospodarczych stwierdzonych po wprowadzeniu stanu pandemii Covid – 19, tj. w latach 2020 – 2021.

Tabela 4. Dane statystyczne przestępczości gospodarczej w Polsce

Rok	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa wykryte
2021	224 775	168 267
2020	198 163	162 574
2019	187 367	154 312
2018	180 739	156 201
2017	189 871	166 776

Źródło: https://statystyka.policja.pl [dostęp: 20.04.2023].

Jak wynika z danych powyżej w badanym okresie nastąpił raz, pomiędzy rokiem 2017 i 2018, spadek liczby stwierdzonych deliktów o charakterze gospodarczym, natomiast od roku 2019 występuje ciągły wzrost zarejestrowanych przypadków.

Szara strefa, jej rozmiary oraz udział w PKB

W literaturze przedmiotu brakuje jednoznacznego wyjaśnienia terminu szara strefa. Wedle niektórych poglądów to działalność, która nie jest rejestrowana w rachunkach narodowych. Określa się ją także jako aktywność mającą

doprowadzić do uniknięcia opodatkowania[21]. Szarą strefę można podzielić na cztery podstawowe grupy: gospodarkę niezarejestrowaną, czyli aktywność podmiotów, która nie została zgłoszona do administracji statystycznej, gospodarkę nielegalną, tj. zabronioną prawnie, gospodarkę nieformalną, oznaczającą działanie podjęte świadomie w celu uniknięcia płacenia podatków, ceł oraz składek ubezpieczeniowych, co powoduje zwiększenie dochodów. Ostatnią kategorią jest działalność niezgłoszona, charakteryzująca się ukrywaniem części lub całości dochodów[22]. Z szarą strefą wiąże się pojęcie pracy na czarno, czyli sytuacji, gdzie osoba wykonująca pracę dla zatrudniającego nie posiada umowy o pracę lub umów cywilnoprawnych.

Rozmiary szarej strefy przybierają różne wartości, w zależności od uwarunkowań wewnętrznych lub zewnętrznych. Według danych szacunkowych opracowanych przez Główny Urząd Statystyczny oraz Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych w analizowanym okresie szara strefa wynosiła w każdym roku ponad 200 mld złotych. W roku 2017 jej skala przybrała wartość 248 mld złotych. Rok później kwota ta osiągnęła wynik 257 mld PLN, natomiast w 2019 roku GUS oszacował gospodarkę niezarejestrowaną na kwotę 254 mld złotych. 243 mld to z kolei suma działalności w szarej strefie roku 2020. Na rok 2021 IPAG przygotował prognozę, gdzie według metody stosowanej przez GUS, wielkość gospodarki nieobserwowanej ma wynieść 323 mld złotych. Jest to obraz przedstawiony w nominalnych wartościach polskiego złotego[23].

Tabela 5. Rozmiary szarej strefy w latach 2017 - 2021 (mld PLN)

Rok	2017	2018	2019	2020	2021
Wielkość szarej strefy (mld PLN)	248	257	254	243	323

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Fundowicz K. Łapiński, B. Wyżnikiewicz, *Szara strefa 2023*, Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych Fundacja Naukowa, Warszawa 2023, s. 8.

Kolejną kwestią, związaną z analizowaniem danych dotyczących zjawiska szarej strefy, jest jej udział w stosunku do PKB kraju. Produkt krajowy brutto jest podstawowym miernikiem wzrostu gospodarczego, ukazującym kondycję

[21] M. Pasternak – Malicka, *Pozytywne i negatywne konsekwencji szarej strefy postrzeganej jako „zręczność podatkowa" podmiotów gospodarczych i gospodarstw domowych*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing." 2020, nr 24, s.129.

[22] S. Czubińska, *Szara strefa w gospodarce – co to jest? Jakie są przyczyny i konsekwencje jej powstania?*, https://www.gowork.pl/poradnik/kariera/szara-strefa-w-gospodarce-co-to-jest-jakie-sa-przyczyny-i-konsekwencje-jej-powstania/ (dostęp: 15.06.2025).

[23] J. Fundowicz, K. Łapiński, B. Wyżnikiewicz, *Szara strefa 2023*, Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych Fundacja Naukowa, Warszawa 2023, s. 8.

gospodarczą państwa. PKB to wszystkie dobra usługi wytworzone w na terytorium danego kraju, również przez podmioty zagraniczne[24]. W okresie 2017 – 2021 Główny Urząd Statystyczny również prowadził opracowania ukazujące procentowy udział szarej strefy, która nie jest wliczana do PKB, w stosunku do tegoż wskaźnika. W roku 2017 udział procentowy gospodarki nieobserwowanej względem PKB wyniósł 12,5%. Rok 2018 to wynik 12,1% szarej strefy w skali całości PKB. Z kolei w następnym roku stosunek gospodarki nieobserwowanej do wskaźnika PKB spadł poniżej 12% i wyniósł 11,1%. Rok 2020 odznacza się udziałem o wielkości 10,1% szarej strefy do sumy powstałych dóbr i usług w obrocie legalnym, składających się na całość produktu krajowego brutto. IPAG oszacował również skalę szarej strefy i wielkości PKB w 2021, dzięki czemu wywnioskowano, iż w tymże roku udział ten wyniesie 12,3%[25]. Oznacza to, iż w każdym roku z analizowanego okresu wielkość szarej strefy wyrażona w złotych polskich, osiągała ponad 10% PKB Polski.

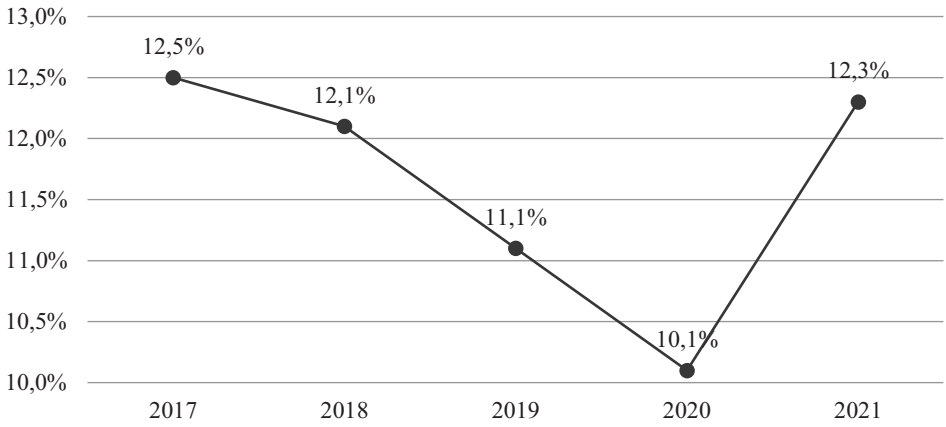

Wykres 1. Procentowy udział szarej strefy w stosunku do PKB

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Fundowicz K. Łapiński, B. Wyżnikiewicz, *Szara strefa 2023*, Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych Fundacja Naukowa, Warszawa 03.2023, s. 8.

Negatywnymi skutkami ukrytej działalność w gospodarce jest przede wszystkim ograniczenie dochodów budżetowych państwa poprzez unikanie podatków i składek ubezpieczeniowych, co powoduje lukę w budżecie. Występowanie luki może powodować zwiększenie deficytu, a także wzrost odczytów inflacyjnych. Kolejnym następstwem występowania szarej strefy może być bardziej restrykcyjne podejście

[24] https://funduszopedia.pl/slownik-pojec/pkb/ (dostęp: 15.06.2025).

[25] J. Fundowicz, K. Łapiński, B. Wyżnikiewicz, *Szara strefa 2023*, Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych Fundacja Naukowa, Warszawa 2023, s. 8.

do polityki fiskalnej lub zwiększenie opodatkowania podmiotów i osób fizycznych normalnie płacących podatki. Problem zatrudnienia na czarno również powoduje bardzo niekorzystne skutki dla osób tak pracujących, gdyż nie posiadają w tej sytuacji żadnych praw do pozyskiwania świadczeń wynikających z obowiązkowych lub dobrowolnych ubezpieczeń społecznych. Ten aspekt również odbija się na gospodarce kraju, gdyż państwo zapewniając pomoc socjalną dla osób bezrobotnych lub ubogich, może w tej sytuacji kierować środki do jednostek niepotrzebujących wsparcia, ponieważ otrzymują one wynagrodzenia nieformalne, które zapewniają im byt. Wydatki te mogą być korzystniej przeznaczone na zupełnie inne cele, takie jak infrastruktura lub usługi publiczne[26]. Szara strefa prowadzi także do wzrostu nieuczciwej konkurencji, gdyż podmioty działające nielegalnie mogą mieć przewagę cenową. Nielegalna produkcja dóbr czy wykonywania usług prowadzi również do strat organizacji działających legalnie ze względu na istniejące podróbki. Szara strefa to także obecność na rynku produktów lub usług gorszej jakości, przez co narażeni na szkody są konsumenci[27].

Luka Vat-owska – jej przyczyny, rozmiary oraz skutki dla budżetu państwa

W polskim systemie prawnym nie ma stwierdzonego oficjalnie terminu „luka podatkowa" czy też „luka VAT – owską". Pojęcie te jest używane w celach badawczych oraz w potrzebach tworzenia raportów i analiz[28]. Sama luka to kwota, która nie wpłynęła z oszacowanych zobowiązań podatkowych w zakresie VAT, czyli bazy podatkowej. Baza podatkowa dotyczy zobowiązań przedsiębiorców[29]. Podatek VAT, inaczej zwany podatkiem od wartości dodanej, został wprowadzony w Polsce po przemianach ustrojowych w roku 1993. Jest podatkiem pośrednim, a więc jego ciężar przenosi się na konsumentów. Obecnie w państwie Polskim obowiązują cztery stawki VAT w wysokościach 23%, 8%, 5% i 0%[30].

---

[26] M. Pasternak – Malicka, *Pozytywne i negatywne konsekwencji szarej strefy postrzeganej jako „zręczność podatkowa" podmiotów gospodarczych i gospodarstw domowych*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing." 2020, nr 24, s.131-132.

[27] Ibidem, s. 132.

[28] K. Woźniak, *Metody przeciwdziałania wyłudzeniom VAT*, [w:] *Rachunkowość*, R. Kowalak, M. Biernacki (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2019, s. 115.

[29] https://blog.symfonia.pl/slownik/luka-w-vat/ (dostęp: 12.06.2025).

[30] B. Sebastianka, *Karuzela podatkowa – mechanizm i uczestnicy przestępstwa wyłudzenia podatku VAT*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku. Nauki Ekonomiczne" 2017, Tom 26, s. 286.

Wpływy z tego rodzaju podatku stanowią filar budżetu państwa, umożliwiając podejmowanie różnych decyzji gospodarczych rządu.

Do przyczyn występowania tejże luki należy zaliczyć zdarzenia ekonomiczne, takie jak np. upadłość podmiotów lub aspekty administracyjne, tj. niewydolność systemu skarbowego. Jednakże przyczyną mającą największy wpływ na wielkość tej luki są działania niezgodne z prawem - szara strefa oraz przestępstwa skarbowe[31]. Oszustwa podatkowe mają na celu wyłudzić nienależny podatek VAT. Najbardziej rozpowszechnionym wyłudzeniem tego podatku jest ewidencjonowanie faktur przez podmiot, który nie wykonał danej czynności, czyli sytuacja, gdzie usługa została świadczona przez inny podmiot. Często jest to wykonywane, aby ukryć towary lub produkty pochodzące z nielegalnego źródła. Dla celu wyłudzenia podatku stosuje się wystawianie tzw. „pustych faktur". To sytuacja, w której działalność gospodarcza nie wykonała danej czynności, ale wystawiła na to fakturę. Do kolejnej grupy oszustw zaliczyć należy wystawienie faktur przez podmioty nieistniejące. Oprócz tych wyżej wymienionych czynności do oszustw mających na celu wyłudzenie VAT – u zalicza się: kradzieże numerów identyfikacji podatkowej, zawyżanie obrotów z tytułu eksportu i wspólnotowej dostawy towarów, nierozliczenie wewnątrzwspólnotowego nabycia towaru, zaniżanie zobowiązań podatkowych, ukrywanie i fałszowanie faktur, a także przestępstwa karuzelowe. Te ostatnie są to delikty skomplikowane oraz trudne do wykrycia przez organy ścigania. Opierają się one na obrocie produktu, często fikcyjnego, w łańcuchu dostaw[32]. Zasada działania polega na tym, iż ze spółki pierwszej nazywanej wiodącą dostarcza się do drugiego podmiotu, a ten przekazuje do następnego. Proces ten trwa do powrotu rzeczy do spółki pierwszej. Wszystkie operacje są najczęściej prowadzone na rynku wewnątrzwspólnotowym[33].

Rozmiary luki VAT różniły się w każdym z poszczególnych lat analizowanego okresu. Jej wielkość wyrażana jest jako różnica między wpływami teoretycznymi a faktycznymi podzielona przez wpływy teoretyczne. Wynik podany jest zazwyczaj w procentach[34]. W roku 2017 luka wyniosła w wymiarze 25 mld złotych, co stanowiło 14% w wymiarze względnym[35]. Rok później różnica

[31] https://blog.symfonia.pl/slownik/luka-w-vat/ (dostęp: 12.06.2025).

[32] K. Woźniak, *Metody przeciwdziałania wyłudzeniom VAT*, [w:] *Rachunkowość*, R. Kowalak, M. Biernacki (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2019, s. 114-115.

[33] https://www.podatki.gov.pl/vat/bezpieczna-transakcja/wyludzenia/ (dostęp: 12.06.2025).

[34] A. Szczypińska, *Luka VAT w UE*, „MF Working Paper Series" 2018, nr 28, s. 6.

[35] T. Mazur, D. Bach, A. Jóźwik, I. Czechowicz, J. Bieńkowska, *Raport na temat luki podatkowej w podatku VAT w Polsce w latach 2004 – 2017*, „MF Opracowania i Analizy" 2019, nr 3, s. 20.

ta w stosunku do oczekiwanych przychodów z należnego podatku od towarów i usług wyniosła 12,2%, a rzeczywista wielkość dochodów z VAT wyniosła 174,9 mld PLN[36]. Według raportów Komisji Europejskiej luka VAT – owska w Polsce w roku 2019 stanowiła 12,7% - rzeczywiste dochody 180,9 mld zł, a w roku 2020 11,3%. Duży spadek wielkości luki wyrażony względnie odnotowuje się w roku 2021. Wedle szacunków Ministerstwa Finansów luka wyniosła 4,3%[37]. W okresie 2020 i 2021 faktyczne wpływy z VAT wyniosły odpowiednio 184,6 i 215,7 mld złotych.

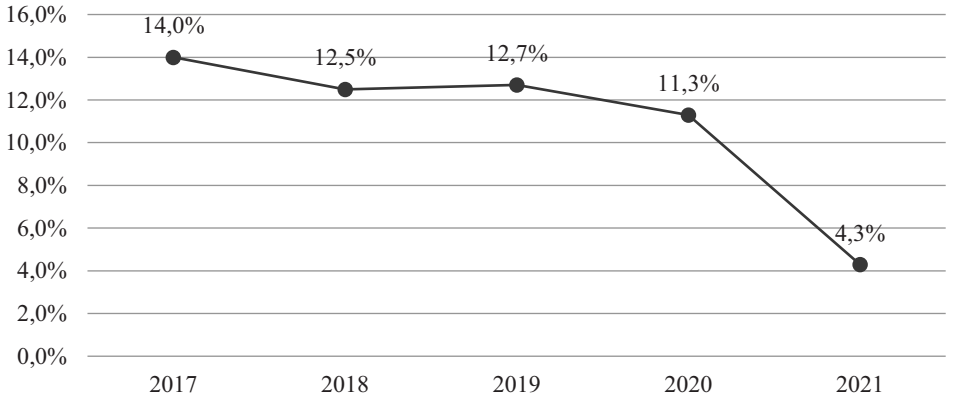

Wykres 2. Rozmiar luki VAT - owskiej w latach 2017 - 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie: T. Mazur, D. Bach, A. Jóźwik, I. Czechowicz, J. Bieńkowska *Raport na temat luki podatkowej w podatku VAT w Polsce w latach 2004 – 2017*, „MF Opracowania i Analizy" 2019, nr 3, s. 20, https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1402055,polski-instytut-ekonomiczny-luka-w-vat-w-2018-wyniosla-122-proc.html, [dostęp: 08.03.2019]. oraz M. Boroń, *Luka VAT w Polsce – ile wynosi*, https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/5626907,luka-vat-w-Polsce-ile-wynosi.html, [dostęp: 12.12.2022].

Głównym skutkiem występowania tejże luki jest ograniczenie wpływów do budżetu państwa. Mniejsze dochody budżetowe mogą skutkować zwiększeniem deficytu, co może odbić się na gospodarce poprzez zwiększenie poziomu inflacji.

[36] https://mf-arch2.mf.gov.pl/web/bip/ministerstwo-finansow/wiadomosci/komunikaty/-/asset_publisher/6Wwm /content/id/6688427 (dostęp: 11.06.2025).

[37] M. Boroń, *Luka VAT w Polsce – ile wynosi*, https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/5626907,luka-vat-w-Polsce-ile-wynosi.html (dostęp: 11.06.2025).

4. Straty finansowe przedsiębiorstw sektora MŚP poniesione w wyniku popełnionych przestępstw

Podmioty gospodarcze działające w warunkach rynkowych oraz zatrudniające szeroko kadry zawodowe są narażone na występowanie w ich strukturach i działalności wydarzeń sprzecznych z przepisami prawa. Z raportu przeprowadzonego przez Stowarzyszenie Biegłych do spraw Przestępstw i Nadużyć Gospodarczych (*Association of Certified Fraud Examiners*) w skrócie ACFE w 2018 roku wynika, że najczęstszym nadużyciem gospodarczym zarejestrowanym w podmiotach jest sprzeniewierzenie majątku przedsiębiorstwa. Z takim działaniem spotkało się 89% badanych jednostek. Przeciętny koszt takiego postępowania, w ujęciu globalnym, wyniósł 114 000 dolarów. Drugim nieprawnym zachowaniem, z którym kontakt miały podmioty, była korupcja. Odsetek badanych firm, które zetknęły się z tym rodzajem deliktu, wyniósł 38%, a średni koszt takiego przestępstwa wyniósł 250 000 dolarów. Oszustwa związane ze sprawozdawczością finansową stanowiły problem dla 10% badanych firm z całego świata. Niestety takiego rodzaju oszustwa przyniosły średnią stratę na poziomie 800 000 dolarów. Dwa lata później ACFE wystosował ponownie raport dotyczący nadużyć gospodarczych w podmiotach. Z tegoż raportu wynika, że 86% z badanych organizacji doświadczyło sprzeniewierzenia majątku, a przeciętny koszt takiego zachowania wyniósł 100 000 dolarów. Odnosząc się do korupcji, to styczność z nią miało 43% ankietowanych podmiotów. Średnia wyrządzona strata finansowa wyniosła w przypadku tego deliktu 200 000$. Z kolei oszustwa finansowe dotyczących sprawozdań znalazły się w 10% badanych jednostek. Niestety średnia szkoda wyrządzona przez nie wzrosła o ponad 100 tys. dolarów w porównaniu z poprzednią edycją raportu i wyniosła 954 000$[38]. Należy nadmienić, iż te trzy wymienione rodzaje wykroczeń należą do najpopularniejszych deliktów w organizacjach.

Badaniami, które dotyczyły nadużyć w organizacjach gospodarczych w skali Polski, zajmuje się firma audytorska PwC. Ona również sporządziła raporty dotyczące przestępczości w podmiotach w roku 2018 i 2020. Należy zaznaczyć, że dane użyte w do sporządzenia raportu są zbierane przez 24 miesiące. Z sprawozdania opublikowanego w 2018 roku wynika, że w Polsce styczność z czynami niezgodnymi z prawem miało 50% podmiotów gospodarczych. Wyszczególniając trzy główne delikty jakie nastąpiły w tym okresie to najbardziej rozpowszechnionym występkiem była kradzież majątku przedsiębiorstwa (47%). Na drugim miejscu znalazło się nieetyczne prowadzenie biznesu

[38] Association of Certified Fraud Examiners, *Report to the nations. Global study on occupational fraud and abuse*, Association of Certified Fraud Examiners, Austin 2020, s. 10.

i konflikty interesów (43%). Podium zamykają nadużycia podatkowe i transakcyjne (40%). Przechodząc do strat finansowych jakie poniosły polskie jednostki - 37% z nich odpowiedziało, że szkody nie przekroczyły 400 000 złotych. 40% ankietowanych straciło kwotę między 400 tys. a 20 mln złotych. Tylko 3% firm straciło ponad 20 mln PLN. Ciekawym zjawiskiem jest udzielenie odpowiedzi *nie wiem* przez 20% organizacji[39]. Z kolei w raporcie opublikowanym w 2020 roku 46% ankietowanych przedsiębiorstw przyznało się, że w ostatnim okresie zostało dotknięte nadużyciem. W grupie trzech deliktów, które najwięcej razy występowały w organizacjach, na pierwszym miejscu znalazła się korupcja i łapownictwo (54%). Na drugim miejscu pod względem częstotliwości występowania umiejscowione zostały nadużycia księgowe, gdzie styczność z nimi miało 49% firm. Podium zamknęła cyberprzestępczość, która wystąpiła w 29%. Przechodząc do strat - 26% podmiotów dotkniętych deliktami, poniosła

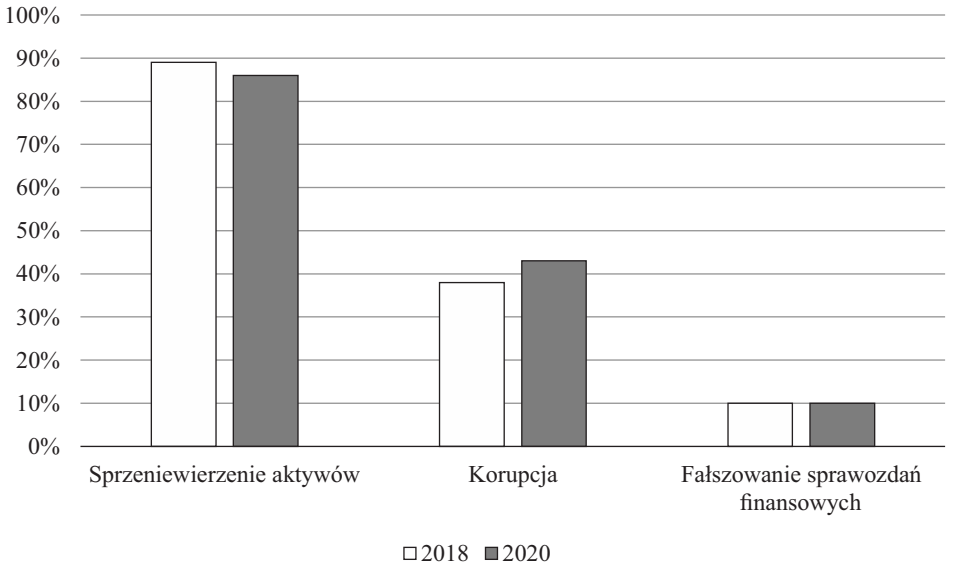

Wykres 3. Częstotliwość występowania trzech głównych typów nadużyć gospodarczych w latach 2017–2021 na świecie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Association of Certified Fraud Examiners, *Report to the nations. Global study on occupational fraud and abuse*, Association of Certified Fraud Examiners, Austin 2018, s. 10. Association of Certified Fraud Examiners, *Report to the nations. Global study on occupational fraud and abuse*, Association of Certified Fraud Examiners, Austin 2020, s. 10.

[39] https:// pwc.pl, 2018 (dostęp: 11.06.2025).

szkody poniżej 400 tys. złotych. Również 26% firm zadeklarowało, że straciło od 400 tys. do 4 mln złotych. Z kolei 35% wyceniło szkody na więcej niż 4 mln złotych. 13% jednostek odpowiedziało, iż nie wie ile poniosło strat[40].

Analizując dane należy stwierdzić, że oszustwa związane z księgowością nie są przestępstwami najczęściej popełnianymi, zarówno w ujęciu statystycznym światowym, jak i krajowym.

Następstwa ekonomiczne dla jednostek sektora MŚP wynikające z przestępczości w cyberprzestrzeni

Ataki w cyberprzestrzeni mogą przynieść dodatkowe koszty dla jednostek gospodarczych. Koszty związane z cyberbezpieczeństwem należy pogrupować na dwie kategorie. Pierwszą z nich jest grupa kosztów pośrednich, powiązana za działaniami chroniącymi przed cyberatakami. Należą do niej koszty ponoszone na zakup programów antywirusowych, wynagrodzenia pracowników odpowiedzialnych za cyberbezpieczeństwo, ubezpieczenia od skutków cyberprzestępstw, zewnętrzne chmury danych, wyspecjalizowane usługi doradcze i prawne, koszty związane z wyszkoleniem pracowników oraz zabezpieczeniem danych. Drugą kategorią są koszty bezpośrednie, służące do niwelowania skutków przestępstw w cyberprzestrzeni. Zalicza się do tej grupy koszty sądowe i wynagrodzeń prawników, kary umowne, straty pieniężne, koszty poniesione na rzecz podmiotów zewnętrznych usuwających skutki ataku, zastój produkcji, pogorszenie relacji z klientami, straty własności intelektualnych, wydatki związane z ochroną klientów, szkody wizerunkowe oraz utrata wartości marki[41]. Z kolei w Wielkiej Brytanii wyodrębniono trzy kategorie kosztów powiązanych z cyberatakami. Po pierwsze są to skutki bezpośrednie powiązane z utratą przychodów spowodowaną przerwami produkcyjnymi wynikającymi z cyberprzestępczości oraz inne szkody finansowe będące wynikiem kradzieży lub uszkodzenia danych. Drugą grupą są działania naprawcze obejmujące dodatkowe nakłady pracy i wydatki na działalność naprawczą szkód wyrządzonych przez cyberprzestępców. Do trzeciej kategorii zalicza się skutki długoterminowe, a więc kary, koszty prawne, brak źródeł finansowania działalności i spadek wartości jego akcji[42].

---

[40] Ibidem.

[41] J. Antczak, *Zarządzanie nakładami na cyberbezpieczeństwo w jednostce gospodarczej*, [w:] *Wybrane uwarunkowania i determinanty rozwoju współczesnych przedsiębiorstw*, L. Kiełtyka, K. Smoląg (red.), Wydawnictwo TNOiK Dom Organizatora, Toruń 2021, s. 89.

[42] Ibidem, s. 90.

Podsumowanie

Głównym celem rozdziału było przedstawienie przestępczości gospodarczej i jej skutków w ujęciu ekonomicznym, odnosząc się do sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Przeprowadzone i zaprezentowane analizy ukazywały negatywne skutki przestępczości gospodarczej w postaciach ubytków przychodów, zmniejszenia środków finansowych (straty i kary) oraz wydatkach związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa.

Z powyższego artykułu wynika, że:

- przestępczość gospodarcza jest pojęciem szerokim i trudnym do jednoznacznego zdefiniowania;
- delikty przybierają różne formy oraz dotykają wielu obszarów;
- przestępczość gospodarcza powoduje wyłącznie negatywne skutki w życiu gospodarczym;
- dużym zagrożeniem dla podmiotów gospodarczych są cyberprzestępstwa.

Bibliografia

Antczak J., *Zarządzanie nakładami na cyberbezpieczeństwo w jednostce gospodarczej*, [w:] *Wybrane uwarunkowania i determinanty rozwoju współczesnych przedsiębiorstw*, Kiełtyka L., Smoląg K. (red.), Wydawnictwo TNOiK Dom Organizatora, Toruń 2021.

Association of Certified Fraud Examiners, *Report to the nations. Global study on occupational fraud and abuse*, Association of Certified Fraud Examiners, Austin2018.

Association of Certified Fraud Examiners, *Report to the nations. Global study on occupational fraud and abuse*, Association of Certified Fraud Examiners, Austin 2020.

Babiarz E., *Rachunkowość kreatywna a oszustwa księgowe*, [w:] *Rachunkowość pełna granic*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2022.

Baranów A., *Kreatywna rachunkowość a oszustwa księgowe*, [w:] *Rachunkowość*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2019.

Bochenek U., *Cyberbezpieczeństwo oraz cyberprzestępczość w przedsiębiorstwach*, [w:] *Wiedza – gospodarka – społeczeństwo. Współczesne wymiary ryzyka w przedsiębiorstwach i jednostkach samorządu terytorialnego*, Gródek – Szostak Z., Niemczyk A. (red.), Wydawnictwo Polskie Towarzystwo Inżynierii Rolniczej, Kraków 2021.

Boroń M., *Luka VAT w Polsce – ile wynosi*, https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/5626907,luka-vat-w-Polsce-ile-wynosi.html.

Chaber P., *Wykorzystanie ICT w polskich przedsiębiorstwach*, [w:] *Raport o stanie małych i średnich przedsiębiorstw*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2022.

Czubińska S., *Szara strefa w gospodarce – co to jest? Jakie są przyczyny i konsekwencje jej powstania?*, https://www.gowork.pl/poradnik/kariera/szara-strefa-w-gospodarce--co-to-jest-jakie-sa-przyczyny-i-konsekwencje-jej-powstania/.

Franc S., *Przeciwdziałanie przestępczości gospodarczej przez Policję – ujęcie systemowe*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: istota zjawiska: zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, Łabuz P., Malinowska I., Michalski M., Safjański T. (red.), Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2018.

Fundowicz J., Łapiński K., Wyżnikiewicz B., *Szara strefa 2023*, Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych Fundacja Naukowa, Warszawa 2023.

Furman W., Oleksiewicz I., Stępień K., *Bezpieczeństwo finansowe w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Rambler Press, Warszawa 2018.

Gawrońska Z., *Wpływ programów komputerowych na efektywność pracy pracowników biurowych w oparciu o program InsERT nexo*, „Współczesne Problemy Zarządzania" 2018, nr 1.

Giedrojć R., *Rola Państwowej Inspekcji Pracy w służbie człowiekowi pracy – zadania i wyzwania XXI w*., [w:] *Nauka i praktyka w służbie człowiekowi pracy: Inspekcja Pracy: wyzwania przyszłości*, Musiała A. (red.), Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2017.

Gierszewski J., *Przestępstwa gospodarcze i socjalne. Próba porównania z perspektywy zmiany społecznej*, [w:] *Ekonomiczne i prawne aspekty zarządzania bezpieczeństwem gospodarczym,* Reiwer – Kaliszewska A., Tatarczuk C., Tomaszewski J., Wosek W. (red.), Wydawnictwo Bernardinum, Pelpin 2020.

Góra T., *Przestępstwa przeciwko wierzycielom*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: system zwalczania części I*, Łabuz P., Malinowska I., Michalski M. (red.), Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020.

Górniok O., *Pojęcie przestępczości gospodarczej a jej społeczno - polityczna warstwa*, [w:] *Aktualne problemy prawa karnego i kryminologii,* E. W. Pływaczewski (red.), Białystok 1998.

O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza: wybrane przejawy i uwarunkowania,* [w:] *Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* 1986.

Kozdra K., *Przestępczość gospodarcza – pojęcie, istota, cechy*, „Zeszyty naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne" 2019, Tom 30.

KPMG, *Barometr Cyberbezpieczeństwa. Ochrona cyfrowej tożsamości. Edycja 2022,* Warszawa 2022.

Lew A., *Oszustwa księgowe w obszarze przychodów i kosztów wpływające na wiarygodny obraz jednostki gospodarczej wykrywane przez biegłego rewidenta,* „Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2017, nr 471.

Martysz C., Walczak K., *Zarys problematyki przeciwdziałania przestępstwom gospodarczym i ich wykrywania*, [w:] *25 lat w naukach ekonomicznych: dokonania, wyzwania, perspektywy*, Bartkowiak R., Matusewicz M. (red.), Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2019.

Matla J., *Cyberprzestępczość. Uwagi na temat fenomenologii zjawiska*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: przyczyny, przejawy, zwalczanie*, Dadak W. (red.), Wydawnictwo Kasper, Kraków 2019.

Mazur T., Bach D., Jóźwik A., Czechowicz I., Bieńkowska J., *Raport na temat luki podatkowej w podatku VAT w Polsce w latach 2004 – 2017*, „MF Opracowania i Analizy" 2019, nr 3.

Nowak I., Dominiak M., *Krajowa Administracja Skarbowa a uszczelnieni systemu podatkowego – spostrzeżenia po dwóch latach funkcjonowania*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: system zwalczania*, Łabuz P., Malinowska I., Michalski M. (red.). Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020.

Palacz D., *Pojęcie, symptomy i cechy przestępczości gospodarczej*, [w:] *Przestępczość gospodarcza: istota zjawiska: zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, Łabuz P., Malinowska I., Michalski M., Safjański T. (red.), Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2018.

Pasternak – Malicka M., *Pozytywne i negatywne konsekwencji szarej strefy postrzeganej jako „zręczność podatkowa" podmiotów gospodarczych i gospodarstw domowych*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing." 2020, nr 24.

Patora K., *„Pojęcie przestępstwa gospodarczego"*, „Przedsiębiorstwo i prawo" 2021, nr 11.

Sebastianka B., *Karuzela podatkowa – mechanizm i uczestnicy przestępstwa wyłudzenia podatku VAT*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku. Nauki Ekonomiczne" 2017, Tom 26.

Supera – Markowska M., *Rachunkowość – aspekty prawne i podatkowe*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2022.

Szczypińska A., *Luka VAT w UE*, „MF Working Paper Series" 2018, nr 28.

Trubalska J., *Przestępczość gospodarcza i jej implikacje dla bezpieczeństwa ekonomicznego Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowe Polski: wymiar publicznoprawny i prywatnoprawny*, Bielecki L., Mojak J., Żywicka A. (red.), Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2018.

Walczak M., *Cyberprzestępczość – definicja, formy i ich społeczno – ekonomiczne skutki dla gospodarki*, [w:] *Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni: wybrane zagadnienia*, Molendowska M., Miernik R. (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.

Woźniak K., *Metody przeciwdziałania wyłudzeniom VAT*, [w:] *Rachunkowość*, Kowalak R., Biernacki M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2019.

https://blog.symfonia.pl/slownik/luka-w-vat/.

https://funduszopedia.pl/slownik-pojec/pkb/.

https://mf-arch2.mf.gov.pl/web/bip/ministerstwo-finansow/wiadomosci/komunikaty/-/asset_publisher/6Wwm/content/id/6688427.

https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1402055,polski-instytut-ekonomiczny-luka-w-vat-w-2018-wyniosla-122-proc.html.

https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-gospodarcz/122291,Przestepstwa-gospodarcze.html.

https://www.podatki.gov.pl/vat/bezpieczna-transakcja/wyludzenia/.

https://www.podatki.gov.pl/z-twoich-podatkow/dochody-i-wydatki-z-twoich-podatkow/.

https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2018/badanie-przestepczosci-gospodarczej-2018-raport-pwc.html.

The nature and economic consequences of economic crime in the context of small and medium-sized enterprises in 2017-2021

Abstract: Economic crime is a phenomenon that is difficult to clearly define, complex, evolving, and posing a significant challenge for public administration, businesses, and individuals. The effects of economic crime are primarily based on financial losses. The SME sector deserves particular attention, as it constitutes the vast majority of entities operating in the Polish economy and generates a significant portion of GDP (Gross Domestic Product). Economic crime is also noteworthy due to changes in criminal techniques. This is related to continuous technological development and the increasing digitization of economic activities.

The main purpose of this article is to present economic crime and its negative effects from an economic perspective, referring to the small and medium-sized enterprise sector.

Keywords: economic crime, VAT gap, economic fraud, financial losses